

ווער איז דער ייד וואָס זינגט אזוי שיין?

Vad är det för en jude som sjunger så vackert?

Leonard Cohen 1934-2016

Jag glömmer det aldrig.

Det var 1967 tror jag. Då studerade jag vid slaviska institutionen på Göteborgs universitet. Där arbetade också Lola (Lea/Leye) Wajnberg, som kom att betyda mycket för mig. Vi umgicks en del och en gång var jag hemma hos Lola och Abram. Jag hade tagit med mig Leonard Cohens debutskiva och spelade den för dottern Rebecka. Hans musik var inte så känd i Sverige vid den tiden. Då hördes Lola ropa från köket: "Vad är det för en jude som sjunger så vackert?" Hur kunde hon veta att han var jude? Hon visste ju inte vem han var. "Det är bara en jude som kan sjunga så sorgset" fastställde Lola utan att tveka. Så varje gång jag hör Leonard Cohens mycket speciella röst tänker jag på Lola. Rebecka minns jag nästan inte alls men Lola desto mer. Lola från Łódź och hela den långa, långa vägen till Göteborg. Om det var något hon hade upplevt så var det just mörker och smärta.

Märkliga texter, fyllda av sorg och hopp på samma gång. Omöjlig kärlek, avsked och förtvivlan över sin otillräcklighet, ett dyrkande av det omöjliga; kvinnan och kärleken, men alltid också något annat, ett ljus och ett hopp.

Många glas vin har säkert tömts och barn har avlats till hans mörka, vemodiga och vackra stämma. Cohen var länge enbart poet och det märks verkligen i hans texter.

Han föddes i Montreal och växte upp i en judisk medelklassfamilj, som härstammade från Litauen och Polen.

Hans hebreiska namn var Eliezer ben Nisan ha'Cohen och han kallade sig ibland Eliezer eller Jikan Cohen. Han hävdade i sin sista intervju att han inte var någon religiös

människa, men det motsägs både i hans eget sökande och i många av hans dikter och sångtexter.

Faktum är att det finns massor av referenser till det judiska i hans texter. Ett exempel är hans kända sång "Halleluja". Där är det Salomo och Batseba respektive Simson och Delila som figurerar i en sång om åtrå och mannens svaghet. Men också ett ljus:

*There is blaze of light
In every word
It doesn't matter which you heard
The holy or the broken Hallelujah
Hallelujah, Hallelujah
Hallelujah, Hallelujah*

Detta återkommer också i hans "Anthem" där han sjunger:

*There is a crack, a crack in everything
That's how the light comes in
That's how the light comes in
That's how the light comes in*

Rabbi Lord Jonathan Sacks refererar till dessa ord i en kommentar till Cohens sista skiva "You Want It Darker" och menar att det är Kabbalas tankar om de spruckna kärlen, som efter Skapelsen inte kunde rymma det gudomliga ljuset. Men genom sprickorna i dem är det ändå möjligt att nås av det. Eller är det de gudomliga gnistorna som ska hela världen, *tikkun olam*?

Det verkar som om Cohen visste att han skulle dö när han skrev sina sista sånger. I titelsången "You want it darker" citerar han till och med lovprisningen ur Kaddish, bönen man läser för de döda, men där ordet död inte nämns. Sången handlar om Bindandet av Isak, där Abraham är redo att offra sin son för att visa sin tro; en kontroversiell fråga i många rabbiniska kommentarer. I sången återkommer ordet *Hineni* flera gånger. Det återfinns i 1:a Moseboken 22 och är Abrahams svar till Herren: *Här är jag*. Cohen fortsätter också med *I'm ready, Lord*. Rabbi Sacks tar upp Rashis kommentar till händelsen, där Abraham är uppbragt efter att ha förstått att han inte behöver gå så långt som att offra sin egen son, utan bara bestå provet. Här i Leonard Cohens version:

*If you are the dealer, let me out of the game
If you are the healer, I'm broken and lame*

Men det är också i denna bibeltext ordet "kärlek" nämns för första gången...

Jiddischord

Visste du att טשאלנט / *tsholent*, namnet på den kända judiska maträtten, sägs komma från franska *chaud lent*, d.v.s. ungefär "varm länge" eller möjligen från en medeltidslatinsk variant med liknande betydelse?